

דברי תורה מאת רבי מנחם מנדל פוזרניץ שליט"א (רעוא דרעוין פרשת בלק - תשפ"ה ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון ל"ז פרשת בלק תשפ"ז

עם בלביא

ספרן של צדיקים

בסייעתא דשמיא, עומדים אנו ביום ט"ו בתמוז, ערב שבת קודש פרשת בלק (תשפ"ה), אשר זהו גם יוםא דהילולא של רבינו האור החיים הקדוש זיע"א. ובמאמר זה נשתדל לעסוק בדברי קדשו. עיקר פרשתנו סובבת סביב ברכתיו של בלעם לישראל. שלוש פעמים עמד לקלל ונמצא מברך בעל כרחו, ומלבד זה הוסיף נבואה רביעית על אחרית הימים. בברכה השניה נאמר (במדבר כג כד): "הן עם קלביא יקום ויבשר לא יאכל טרף ודם חללים ישתה". כאן נזכרו הארי והלביא בתפארת גבורתם, קמים ומתנשאים.

לעומת זאת, בברכה השלישית שוב הזכירם בלעם, אך הפעם בלשון שכיבה ורביצה (שם כד ט): "כרע שכם כפארי וקלביא מי יקימנו מברכיין ברוך ויארנין אורו".

מעלת פרשת בלק

והנה אמרו חז"ל (ברכות יב): כי בתחילה ביקשו חכמים לקבוע את פרשת בלק בקריאת שמע, על שום הפסוק הנזכר (שם כד ט), "כרע שכם כפארי וקלביא מי יקימנו". ודברים אלו צריכים תלמוד, במה נתייחד פסוק זה עד שראוי היה לקבועו בקריאת שמע, שבה מזכירים אנו את יסודות האמונה. ועוד יש להבין, מדוע נקטה הגמרא את הפסוק השני שבו נזכרו הארי והלביא, ולמה לא הובא הפסוק הראשון (במדבר כג כד), "הן עם קלביא יקום ויבשר לא יאכל טרף ודם חללים ישתה" כי בפסוק זה נזכרו בקימה והתנשאות, אשר לכאורה עדיפים הם מן הרביצה והשכיבה.

אכן מדברי רש"י שם נמצא תשובה על שתי שאלות אלו, שכתב חז"ל: "כרע שכם - דמדי לבישכבן ובקומן" (דברים ו ז: שם יא ט), שהקדוש ברוך הוא שומרנו בשכבנו ובקומנו לשכב שלמים ושקטים כארי וכלביא".

הרי נתבארה והשייכות בין פסוק זה לקריאת שמע, וכן מדוע נזכר הפסוק המדבר על השכיבה.

אכן גם אחר דברי רש"י עדיין צריכים הדברים תבלין. ועוד, כי אין בידינו טעם מספיק למה לא נזכר הפסוק הראשון העוסק בארי והלביא, בשעת קימתם והתנשאותם, אשר לכאורה הוא מענין 'ובקומן'.

קימה כהלכתה - בשכיבה כהלכתה

ונראה לומר כמה פירושים בביאור גירסת רש"י. ראשית כל נאמר בדרך פשוט, כי עיקר הדבר שבו ניכר היהודי הוא באופן שבו שוכב לישון, אף יותר מן הדרך שבה קם. ודאי דבר גדול הוא שקודם שילך אדם לעסקיו ולענייני הגשמיות, יתן את ראשית ביכורי אדמתו ואת השעות הראשונות של היום לתפילה בהתלהבות וללימוד התורה, ובכך תבוא הצלחתו. אולם כבר אמרו צדיקים כי שורש הקימה - נעוץ בשכיבה, וההולך לישון בודדות כאשר כל מטרתו להחליף כח כדי לקום לעבודת הבורא, יש בזה מעלה גדולה יותר.

על כן, חשיבות גדולה ישנה בברכת 'כרע שכם כארי', אף שנאמרה רק בנבואה השלישית.

לא ינום ולא יישן

עוד נוכל לומר ביאור שני, כי גבורת הארי בשעה שהוא קם ומתנשא אינה מעלה כל כך, כי בזה לא נתייחדו דווקא ישראל, ומצינו כמה אומות שיש בהן גבורה וחוזק. אולם עיקר מעלתם של ישראל היא כי אפילו בשעה שהם שוכבים ורובצים - שכיבתם כארי ללא מורא ופחד, כי לא ינום ולא יישן שומר ישראל. וכפי שביקש חזקיהו המלך מאת ה' יתברך, "אני שוכב על מיטתי ואתה עושה" (ראה איכה רבה פתיחתא ל). על כן, יותר שבח לישראל הוא בהיותם כארי וכלביא גם בשוכבם על משכבם.

האריה והלביאה

הדרך השלישית שמבקשים אנו לבאר בזה, יורדת לעומקן של דברים, ויסודה מדברי סניגורין של ישראל, הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א בספה"ק קדושת לוי בפרשתנו, אשר את דבריו הקדושים נרצה לחבר עם דברי רבינו האור החיים הקדוש, שהזמן גרמא לעסוק בדברי קדשו.

קודם שנבוא אל הביאור נקדים, כי בברכות אלו מזכירים את הארי והלביא, ובדרך הפשט 'לביא' היא נקבת האריה. והנה בפסוק הראשון נאמר 'עם כלביא יקום וכארי יתנשא', ובו קדמה הנקבה לזכר. ואילו בשני נאמר 'כרע שכם כארי וכלביא מי יקימנו' - קדם הזכר לנקבה.

דרך העלייה

על כך כותב הקדושת לוי, כי כלל גדול הוא בעבודת ה' יתברך, שאין לו לאדם לקפוץ מדרגות, ולא יוכל ברגע אחד להיות בעל השגה, לדעת ש"ס ופוסקים ולכוון בתפילה בכוונות הארז"ל ולהיות עובד ה' נשגב. אלא צריך האדם ללכת לאיטו ממדרגה למדרגה, ואם יתמיד בעלייתו יזכה בסוף לבוא אל מחוז חפצו לעבוד את ה' באמת.

לא מיד זוכה האדם לעבודת את ה' מתוך דביקות, וצריך הוא לעבוד גם שלא לשמה, ובלבד שיכוון לבוא אל ה' לשמה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה.

כאשר יזכה לקבל טעם אמיתי בלימוד התורה, שוב יהיו כל ענייני העולם הזה כאפס בעיניו, ובזו יבזו להם לעומת התענוג האמיתי שבלמוד עצמו. ולאחר שקלט מעט מן השמן הטוב, כבר אינו מחפש דבר אחר. וככל שיעלה אדם ויגדל יותר, יבקש את האמת מפני שהיא אמת, ולא יחפוץ בקבלת הפרס, אלא ירצה לעבוד לשם שמים. אולם לזאת יגיע האדם רק אחר עמל ויגיעה רבה, ואז יזכה ללמוד את התורה לשמה.

משפיע ומקבל

והנה כל העולם נחלק לדוכרא ונוקבא, אך אין זה החילוק הרגיל בין זכרים ונקבות, אלא בין משפיעים ומקבלים. והרבה מן הזכרים אינם בגדר דוכרא כלל, כי תכלית כל מעשיהם היא לקבל ולהגות, ובזה טוענים הם טעות גדולה, כי האדם צריך להידמות לקונו וללכת בדרכיו של

הקדוש ברוך הוא שהוא טוב ומיטיב, וכל רצונו יתברך הוא רק להשפיע טובה לבריות.

אמנם כאשר האדם עומד בראשית דרכו, ומצפה לשכר כגמול על מעשיו ולימודו, הרי הוא בבחינת מקבל, הנקראת 'נוקבא'. וזהו טבע הבריאה, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ותכלית כל מעשיו בתחילתו היא רק לקבל, בבחינת נקבה. אמנם צריך האדם לעמול על כך שיצא מבחינת נוקבא לבחינת דוכרא, ויעבוד על מנת להשפיע.

ועבודה זו אינה מיוחדת לאנשים בלבד, אלא גם הנשים נוטלות חלק בה. כי הקדוש ברוך הוא ברא את העולם ביחוד זכר ונקבה, וכאשר באים האיש והאשה ליחוד, זוכים הם לשלימות, אשר זהו לבדו האדם השלם, ואילו כל אחד מהם לבדו אינו אלא פלג גופא.

הן נודע כי כאשר אדם נושא אשה הרי זה בבחינת שם י"ה, כי האיש בבחינת י' והאשה היא ה' (ראה סוטה יז. וברש"י שם), ואילו כשמביאים תולדות לעולם נוספת להם בחינת ו"ה, שהוא החצי השני של שם הוי"ה הקדוש, נמצא כי שניהם יחד משפיעים לבניהם, כמו שנאמר (משלי א ח) "שמע בני מוסר אבין ואל תטש תורת אבןך", הרי שמקומה התורה הוא אצל האם.

לאחר שיצא האדם מבחינת מקבל לבחינת משפיע, אזי אינו רוצה לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס, אלא מבקש להוסיף כח בפמליא של מעלה, וכמו שאמרו חז"ל (ראה בזה הקדוש ח"ג ז): כי ישראל מפרנסים לאביהן שבשמים. וזאת על ידי שעובדים את ה' שלא על מנת לקבל פרס.

קבלה קודמת להשפעה

מעתה מבאר הקדושת לוי את פשר שינוי לשון הפסוקים. בתחילה נאמר 'הן עם כלביא יקום', כי לביא הוא הלביאה הנקבה, כי בתחילה עובדים על מנת לקבל פרס, בבחינת נוקבא. ולאחר מכן 'כארי יתנשא', לבוא אל מדרגת הזכר המשפיע, שלא על מנת לקבל פרס.

על פי דברי הקדושת לוי, אף אנו נאמר כי זהו הטעם למה שהזכירה הגמרא את הפסוק השני דווקא, 'כרע שכם כארי', וכגירסת רש"י. כי אמנם שם רובץ הארי, אך מכל מקום קודם הארי ללביא, בחינת זכר קודם לבחינת נקבה, שזה מורה על דרגה גבוהה יותר, שכבר זכה האדם להיות משפיע.

המלמד ידי לקרב

בדרך אחרת מבאר רבינו האור החיים הקדוש את הפסוק 'הן עם כלביא יקום'.

הנה קימתן של ישראל אינה כשאר אומות, אשר על חרבת יחיו וסומכים על כח גבורתם, ואינם יוצאים למלחמה עד שירגישו עצמם כאריות ויבטחו בנצחונם. אולם ישראל, גם כאשר אינם אלא כלביא - בוטחים בקדוש ברוך הוא שילחם להם את מלחמתם. בהיותם במצרים היו בשפל המדרגה, שבוים בבית עבדים, ומיד כשיצאו - היו הם המנצחים, ואף שלא לומדו ידיהם לקרב היכו שוק על ירך את סיחון ועוג הענקים הגיבורים. ואף אנו נאמר, כי גם בדרך האחרון, בשנות הזעם

שנתרחשו על עם ישראל בימות השואה הקשה, היו היהודים המנצחים, אפילו כאשר התעללו בהם הרשעים ימ"ש, כי הם לא איבדו צלם אנוש והחזיקו בכל כוחם באמונה ובמצוות המעטות שיכלו לקיים, כמי שחייהם תלויים בהן. מראיהם כלפי חוץ - לא היה רע ממנו, אך לעומת רודפיהם אשר כחיות מהלכות על שתיים, לא עזבו ישראל את דביקותם ברוחניות.

זהו 'כלביא יקום'.

נכורת ארי

אך 'כארי יתנשא' מבאר האור החיים הק' על פי מה שאמרו חז"ל כי שלושה הם כשמזקינים מוסיפין כח, ואחד מהם הוא הארי. כי גם אחר שלחמו ישראל מלחמות רבות, אינם נחלשים כי אם מתגברים, ומן הלבאי הנקבה מתגברים להיות כאריה הזכר והחזק.

עוד מפרש האור החיים, כי מלבד עצם הכח והגבורה אשר נתן ה' לבני ישראל, עוד נוסף מה שיראים כל העמים מפניהם עוד קודם שנלחמו בהם בפועל ובורחים מפניהם. וכפי שראים עד היום הזה שמייחסים הגויים ליהודים כוחות נעלמים וחוששים מאיתם. וכפי שהיה בימי משה ויהושע שנמנוגו כל יושבי כנען.

זהו 'כלביא יקום' לפי ערך גבורתם באמת, 'וכארי יתנשא' לפי מידת הפחד שפוחדים מפניהם.

כח הבטחון

לפי דברי האור החיים הקדוש, נוכל להשלים את מהלכו של הקדושת לוי.

הן בדברי הקדושת לוי למדנו כי הפסוק 'כרע שכב כארי' מורה על מעלת ישראל בשעה זו, שכן בראשית העבודה הלבאי שהיא הנקבה קודמת לארי הזכר, כי בתחילה האדם פועל מחמת רצונו לקבל, ורק אחר כך לומד להיות נותן, ואילו כאן קדמה בחינת הזכר לנקבה.

אכן רבינו האור החיים הקדוש מפרש כי מדובר בזה על מציאות שבה אין צורך בחבר ובמלחמה כלל, ויכול הארי לכווץ ולשכב, כי בצחונו כבר הוכר ונתקבל על הכל ובבטחונו בגבורתו, אף אינו טורח כלל לשמור מן הקמים כנגדו, אלא שוכב לבטח שקט ושאנן, בידועו כי לא יחין איש לקום להילחם בו.

ומה שכפל הכתוב והזכיר את שכיבת הארי ואת הלבאי אשר מי יקימנו, בא לרמז בזה על שתי הדרגות שבישראל, הצדיקים והבינונים, כי גם הבינונים שבישראל יכולים לצנצן את אויביהם, שלא כאומות העולם שאין נלחמים אלא הגיבורים כארי, וכפי שנתבאר למעלה.

אם כן, דברים אלו מוסיפים על דברי הקדושת לוי ומחזקים אותם, כי דווקא הפסוק השני - 'כרע שכב כארי', הוא המורה על מעלת בני ישראל, שיכולים כבר לנוח מן המלחמות הנזכרות בפסוק הראשון, ולבטוח בה' המוסך בהם עוז וגבורה, אם בגשמיות ואם ברוחניות.

ושורש הכל הוא במעבר האדם מהיותו מקבל להיותו משפיע, אחר שהבין מדעתו כי לא לשם כך בא לעולם.

כח המשפיע - בין באיש ובין באשה

עלה בידנו, כי הפסוק 'כרע שכב כארי' מורה על בחינת הזכר, שהיא הבחינה החזקה יותר, ובה קודם הארי ללבאי, ומשום כך ראוי היה להזכירו בקריאת שמע.

וכאמור, בכמה מקומות עוסק **רבינו האור החיים** בשתי בחינות אלו, ואחד מהם הוא בפרשת תזריע (ויקרא יב:ב).

בדבריו שם עומד רבינו לבאר את הפסוק הפותח את הפרשה, 'אִשָּׁה כִּי תִזְרְעֶנּוּ וְיָלְדָה זָכָר'. וכתב: "דע כי בחינת הזכר היא בחינה עליונה מבחינת הנקבה, והתורה מיחסת בחינות העליונות בבחינת הזכר, והודיע הכתוב כי אם כנסת ישראל תזריע ודאי שתוליד הדרגות עליונות".

כאמור, אין התורה מדברת כאן על זכר ונקבה שבזה העולם, אף כי ודאי איש ואשה הם המייצגים מציאות זו בעולם, אולם כאן אנו עוסקים בענין המשפיע והמקבל, אשר בזה יוכלו הן האנשים והן האנשים לזכות למדרגות הגבוהות ביותר, והרי עמדו לישראל נביאות כשם שעמדו נביאים, ובזכות נשים צדקניות עתידין להיגאל. ולזאת יזכו כאשר לא יבקשו לקבל מן העולם, אלא היה כל רצונן להשפיע ולפרנס לאבינו שבשמים.

ואמרו חז"ל (ברכות י:ז): "נשים במאי זכיין, באקרויי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנויי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן". כלומר, כאשר האם היהודיה מוסרת

את עצמה בעבור גידול ילדיה לתורה, ומוותרת מזמנה כדי לשלוח את בעלה ללמוד תורה, וממתנה לו עד שישוב - זהו חלק ההשפעה שיש לאשה, ובזה היא נעשית כלי לקבל את השפעת הבעל, אשר גם הוא מושפע ממנה, וחוזר חלילה.

שני סוגי הגאולה

וממשיך רבינו לבאר, כי זה סוד מה שביארו חז"ל בשני האופנים שיכולה גאולת ישראל לבוא (סנהדרין צח): "זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה". כי אם יסגלו ישראל מעשים טובים, יהיו בבחינת הזכר, ובזה יזכו לגאולה בהפלטת פלאות אשר יפליא ה' כאשר יבוא המשיח. אולם אם לא יזכו, אזי יהיו בבחינת נקבה המקבלת בחינה, כפי שהיו ביציאת מצרים שהיו ערום ועריה מן המצוות, ואז תבוא הגאולה בעיתה שלא בהפלטת ניסים כל כך.

בחינת זכר ונקבה שבטומאה

על ענין זה נסובים גם דבריו הנפלאים של **רבינו האור החיים הקדוש** בפרשת ויחי (בראשית מט יא), אשר הזכרנו כבר כמה פעמים במאמרנו. בברכת יעקב אבינו ליהודה בנו, אשר הוא שורש ויסוד מלך המשיח העתיד לצאת ממנו.

את דבריו שם מייחד רבינו על הפסוק (שם) "אֶסְרִי לְגַפְנֵי עֵירָה וְלַשְׂנֵקָה בְּנֵי אֶתְנֹו".

עיר ואתנו - שניהם מיני חמורים הם, אלא שהעיר הוא זכר ואתנו היא הנקבה. וביאר שם, כי כשם שמצד הקדושה ישנן בחינות זכר ונקבה, כך גם מצד הטומאה אשר בשר חמורים בשרם, ונקראים עיר ואתנו.

דבר גדול הוא שקודם שילך אדם לעסקיו ולעניני הגשמיות, יתן את ראשית ביכוריו אדמתו ואת השעוה הראשונות של היום לתפילה בהתלהבות וללימוד התורה, ובכך תבוא הצלחתו. אולם כבר אמרו צדיקים כי שורש הקימה - נעוץ בשכיבה

מאבקו של האור החיים בסטרא אחרא

ובדרך הסוד מבאר רבינו על פי מה שאמרו בזה **הקדוש** (ח"ג ולא): כי בסטרא אחרא בחינת הנקבה גדולה וחזקה היא מבחינת הזכר. ועל כך מוסיף רבינו וכותב דבר נורא: "וכדבר הזה ובחזיון הראוני בחלום, שהאבקתי במלחמה עם הזכר ויהי נקל בעיני להכניעו והפלתו אותו בכחי, ולנקבה נתאמצתי בכל כחי כמה פעמים, ואחר כמה טרחות יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אך לא כבעלה הזכר".

ודאי אין לנו השגה כלל בחלומותיו של איש האלקים קודש הקדשים. אך לפי דרכנו שמענו כאן על גודל התאמצותו של רבינו האור החיים הקדוש להביא את הגאולה, ועל גודל תוקפה של בחינת הנקבה שבסטרא אחרא.

ומעתה מפרש האור החיים כי על זה אמר הכתוב 'ולשורקה בני אתנו'. כי רק לעת הגאולה העתידה, כאשר ישרוק ה' כרועה המקבץ טלאי עדרו לקבצם מגלותם ביד חלק הנקבה שבסטרא אחרא, אז יאסור ה' בכבליים גם את חלק הרע הקשה הזה.

ניקת הטומאה מן הקדושה

ובאמת יש להבין, אחר שנתבאר כי בחינת הזכר שהוא המשפיע גדולה בבחינות העליונות מבחינת הנקבה, מה טעם בצד הטומאה הוא היפך הדבר.

אך באמת הדבר פשוט, שהרי כל ענין הרע הוא להיות היפך הקדושה. וכל ניקת הרע מן הקדושה היא. וכפי המשיל **רבינו האור החיים הקדוש** בפרשה הקודמת - פרשת חוקת (במדבר יט ב), לענין טומאת מת, כי הגוף הישראלי דומה לחבית מלאה דבש, וכאשר מוציאים את הדבש באים כל הפרעושים ליטול ממנו, מה שאין כן חבית מלאה זבל שלא יבואו כל כך.

וכך הוא לעולם, כי כוחות הטומאה מבקשים לינוק מה שיוכלו מצוץ דבש הקדושה, ובלא ניקתו מן הקדושה היה הרע כלא היה. ובאמת כאשר מצליחים הצדיקים להוציא יקר מזולל ולשבות שבי יצוצי קודש מן הטומאה, מיד מתה טומאה זו ומתבטלת לגמרי כמי שלא היתה מעולם. ומכיון שכך, ודאי עיקר בקשת הסטרא אחרא היא לקבל ולקבל, לקבל ולקבל, ככל שתוכל לגזול מן הקדושה.

מטעם זה יש להתרחק כל כך מלרדוף אחר הנטילה, כי כאשר יברח האדם מזה ולא יחפוץ לקבל - יפריד עצמו מכח הרע של הטומאה.

והלכת בדרכיו

זהו עומק מה שציוונו הקדוש ברוך הוא ללכת בדרכיו, שהוא יתברך משפיע טובה לכל בריותיו, וכך צריכים גם אנו להיות משפיעים ומיטיבים, וגם כאשר אנו מקבלים - יהא זה על מנת לתת.

וכאמור, כך היא שלימות חייהם של איש ואשה, אשר כל אחד מצידו חפץ רק בטובתו של השני, וכאשר הוא מקבל מאיתו - הרי עצם הקבלה נתינה היא, שכל תכליתה היא המשך החיבור והנתינה. ועל ידי שלימות זו שבקדושה באים חיים חדשים שלעולם, אשר ישר להם נותנים ההורים נתינה ללא גבול, וכן הלאה והלאה.

קדימת הזכר - גם בעת מנוחה

בדברים אלו יאירו לנו באור חדש דברי הגמרא **בברכות** וכגרת **רש"י** שם, שבחרה הגמרא דווקא בפסוק השני 'כרע שכב כארי', ודלא כגרת המדרש. והטעם, כי עיקר נצחון הקדושה הוא בהיותה היפך הסטרא אחרא, ובקדושה הארי קודם ללבאי והזכר עדיף על הנקבה. וזהו מלבד המעלה העצומה שנתבארה כאן, כי גם כאשר ישראל שוכבים נים ולא נים, עדיין ליבם ער כלב הארי, ומבקשים להיות המשפיעים, ובזה הם מובילים אחריהם גם את בחינת המקבלים, כהמשך הפסוק, 'וכלביא מי יקימנו'.

באתרית הימים

לפי כל היסודות הנפלאים הללו, מבקשים אנו לעבור אל החלק הרביעי שבנבואת בלעם.

בדבריו מתאר בלעם את מהלך הגאולה, ומפסוקים אלו למד **הרמב"ם** בהלכות מלכים (פרק יא הלכה א) את דרך התגלותו של המלך המשיח.

זהו לשון הרמב"ם שם: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, וכו'. אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים; במשיח הראשון שהוא דוד שהשיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל מיד בני עשו. ושם הוא אומר (במדבר כד ז) 'אראנו ולא עתה' - זה דוד, 'אשורנו ולא קרוב' - זה מלך המשיח. 'דרך כוכב מיעקב' - זה דוד, 'וקם שבת מישראל' - זה מלך המשיח", וכו'.

שלוש רגלים

צריכים אנו ליתן לב ולהבין פשר דבר. הנה בתחילה קרא בלק את בלעם לקלל את ישראל, אך זממו לא עלה בידו, ובכל פעם נהפכה הקללה לברכה.

וטעם הדבר פשוט מאוד, וכבר הודיעתו אתונו של בלעם במה שהוכיחה אותו בזה הלשון (במדבר כב כח): "מה עשיתי לך כי הפיתיתני זה שלש רגלים", ופירש **רש"י**: "רמז לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה".

כי הנה כתב **הטור** בהלכות ראש חודש (אורח חיים סימן תי"ז) כי שלושת הרגלים נתקנו כנגד שלושת האבות; פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב.

לא לחינם נחלקו הברכות לשלושה קבוצות. דבר זה נרמז בשלושת הרגלים שעושים ישראל, כנגד שלושת האבות, אשר כל אחד מהם עמד מנגד לקללת בלעם והפכה לברכה.

עתה, אחר שלוש פעמים שבירך בלעם את ישראל, פנה בלעם שוב אל בלק וניבא את אותה נבואה אשר לא נתבקשה מאיתו, העוסקת באחרית הימים.

בעתה אחישנה

אמנם באמת יש להפליא, כי בדברי חז"ל (ראה בראשית רבתי, בראשית מט ז) נתבארו כל הפסוקים לענין מלך המשיח,

וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמרו לו, 'אדונינו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה'. אמרו להם, 'לכו והתפרנסו זה מזה'. אמרו לו, 'איך צריכין משיבוע את הארץ ואין הבורז ממלמא מחולית'. אמר להם, 'לכו ופשטו ידיכם בגדוד'. מיד יועצים באחיטופל ונמלכין בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים".

הרי לנו כי הכל מתנהל לפי סדר ותכלית; ראשית כל היה עוסק דוד בתורה, כי אין כח לעמוד במלחמה ללא עסק התורה. לאחר מכן באה תכלית המלחמה - לצורך פנסת בני ישראל, ולבסוף דרך היציאה למלחמה; בתחילה נעצמים בחכמים המורים את הדרך הגשמית הנאותה, לאחר מכן נמלכים בסנהדרין שהם מורי ההוראה בהלכה, ולבסוף שואלים באורים ותומים - לקבל הסכמה משמים.

הרי כאן ממש כדברי הנצי"ב על דרכו של דוד המלך. לעומת זאת, אצל שאול המלך לא שמענו דבר מכל אלו, כי בבטחונו המוחלט בה' לא היה עוסק בהכנות, אלא אם היה צריך לצאת למלחמה - היה יוצא, ואם היו צריכים פרנסה - היה עוסק בזה. וכל מעשיו היו נעשים בגבורה גדולה, כדי שיבואו מיד אל התכלית. וגם את האויבים היה משימד כדי שלא יקומו עליו בשנית.

עדינו העצמי

כדברים האלה נמצא גם במסכתא מועד קטן (טז), שם דורשת הגמרא על דוד המלך את הכינוי (שמואל ב' כג ח): "עדינו העצמי", ואמרו שם: "כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ".

נראה כי כאן טמונה תכונתו של דוד בהיותו 'גלי מסכתא'. בלימוד התורה היתה בו ענה מיוחדת, ולא היה יושב על גבי כרים וכסתות, אך ביציאתו למלחמה היה קשה כעץ ועושה הכל כדי לנצח את אויביו. בלימודו בישיבה על גבי קרקע הראה דוד כי אינו סומך על כשרונו וחכמתו, כי חכמת אנוש מוגבלת היא, ואיש לא יוכל ללמוד לבדו את כל החכמה, על כן צריך הוא לרבותיו וחבריו, ויש לו להכין עצמו כראוי ללימוד הסוגיא.

עוד דרשו שם בהמשך הפסוק, שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאמץ על מאתים, דכתיב (דברים לב ל) "איכה ירדף אחד אלף".

גם כאן רואים את תכונתו של דוד, שלא הסתפק במה שכבר היה בידו. שהרי בוודאי גבורה מופלגת היא להפיל שמונה מאות חללים בפעם אחת. אולם דוד ביקש תמיד להוסיף יותר ככל שיוכל, ועדיין חיפש את המאתיים החסרים.

כי חסיד אני

כיוצא בדבר נוכל לראות בהמשך הגמרא בברכות ה"ל (ד), שם מתארת הגמרא את דוד כמורה הוראה היושב ומשיב לשאלות בהלכה, ואינו מניח ידו אפילו מן השאלות הפשוטות ביותר, וז"ל: "כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה". זהו גלי מסכתא, כשעוסק בסוגיות שאין בהן דווקא טעם וסברא, אלא בדבר האסור והמותר, הכשר והפסול, הטהור והטמא, בין בשאלות מסובכות ובין בשאלות פשוטות, בכלול עסק דוד ולא ראה בזה פגיעה בכבוד מלכותו.

בשובה ונתת

ואכן ידוע כי לרוב בני ישראל כך היא הדרך בעבודת ה', 'לאום מלאום יאמץ', ולא נתמלאה צור אלא מחורבה של ירושלים (ראה מגילה ו. רש"י בראשית כג. כג). על כן אין די בנצחון על האויב פעם אחת, כי בכל פעם יקום שוב, ויש לו לאדם להכין עצמו בהכנה פנימית כדרכו של דוד המלך, בצעד אחר צעד. וכדברי ה'קדושת לוי' שפתחנו בהם, דרך העבודה היא בקיום מאמר חז"ל (סוטה כב): "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה". כי לא ברגע אחד יוכל האדם להגיע לשלימות רוחנית, והגאולה השלימה לא תבוא כדרך גאולת מצרים שהיתה בחיפזון, אלא "בְשׁוּבָה וְנַחַת תִּשְׁעָרָה" (ישעיה ל טו), מתוך הכנה ועוד הכנה ועוד הכנה, בגילוי מעט מן האור ועוד מקצת ועוד מקצת אור, ובלימוד עוד חלק ועוד חלק

של מקרא העוסק בנצחונותיו של שאול ובגבורתו, שהרי זה לשון הפסוק מתחילתו: "וְשָׂאוֹל לְכַד הַמְּלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּלְחֶם סָבִיב בְּכָל אֲבִיבֵי בְמוֹאָב וּבְכַנִּי עִמּוֹן וּבְאֲדוֹם וּבְמַלְכֵי צוּבָה וּבְפִלְשֵׁתִים וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְגְּהוּ יִשְׂרָאֵל: אִם יַעֲשֶׂה חֵיל וַיִּנָּח אֶת עַמְּמֶלְק וַיִּצַּל אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד שִׁטְהוֹ". אם כן "ירשיע" מובנו שהרשיע את אויביו וניצח אותם עד שנשארו ללא כלום, ואיך באו חז"ל ודרשו מאן שהיה בו פגם בהוראה כהלכה.

מינור וכיבוש

לאור שתי קושיות אלו, מציע רבינו הנצי"ב הבנה חדשה בכל העניין.

דרכו של שאול במלחמה היתה להרוג את אויביו ולהשימדם, לעשות בהם שמות עד שהיתה ארצם שממה. ממכה קשה זו לא יכלו האויבים להתרומם במשך זמן רב. אולם לא היה שאול כובש את ארצות אויביו ולא מכניעם תחתיו להיות לו לעבדים, אלא מניחם בחולשתם והולך לו למקום אחר. וזהו 'ירשיע', שהיה עושה כן כדי שלא ישונו הילחם בו.

לעומתו דוד המלך, כל מקום שהיה כובש היה מעמיד שם נציב לשלוט באויביו, ולא היה הורס את הארץ כשאול לעשותה שממה, אלא רק כפי שהיה נצרך כדי להכניעם תחת כיבושו, כדי שיאכל הוא את שלל מלחמתו. ועל זה שמחו יראי ה', כי כל מעשיו היו בתחבולה ובהכנה ראויה.

דרכי הלימוד

וכאן מחדש רבינו הנצי"ב חידוש נפלא, וכותב כי הסיבה לחילוק ההנהגות בין שאול המלך לדוד המלך, נעוצה בדרכי הלימוד השונות שנקטו בהן.

תורתו של דוד היתה בחשבון סדור ובנויה לתלפיות כאריח על גבי לבנה, כאותה מסכת המסודרת מתוך הכרח העיון

אין לנו השגה כלל בחלומותיו של איש האלקים קודש הקדשים. אך לפי דרכנו שמענו כאן על גודל התאמצותו של רבינו האור החיים הקדוש להביא את הגאולה, ועל גודל תוקפה של בחינת הנקבה שבסטרא אחרא

והראיות ממשניות וברייטות ובמחשבה מעמיקה. ואילו שאול לא גלי מסכתא, שלא היתה משנתו סדורה לו, אלא בכשרונו הגדול היה מדמה מילתא למילתא ועוקר הרים וטוחנן זה בזה עד שהיה מגיע אל פסק ההלכה מתוך ברק הסברא.

בטחון והשתדלות

עוד מוסיף הנצי"ב בהעמק דבר (שם פסוק יב), כי שאול המלך היה חזק ואיתן באמונתו ובבטחונו בקדוש ברוך הוא, וסמך עליו יתברך שיעזרו, הן במלחמתו שינצח גם בלא שיקדיש לזה מחשבה מעמיקה, והן בפסק ההלכה שיהיה ה' בעזרו שלא ישלם בהוראה. נמצא שהנהגה זו של שאול באה לו מתוך חסידותו הגדולה, מן המקום שלא היה בו דופי, כי היה מחובר לקדוש ברוך הוא באמונה חזקה ביותר.

לעומת זאת בא דוד והכין עצמו הן אל המלחמה והן לאחריה בהחזקת הארץ בידו על ידי הנציבים שהעמיד בארצות כיבושו לגבות מיסים מיושבי הארצות הן.

הרי לנו כאן שתי הנהגות אשר יסודן בהררי קודש. שאול המלך סומך על הקדוש ברוך הוא באופן מוחלט, ובוטח בו שיעזרו גם בלא שום הכנה כלל, הן במלחמתו באויבי ישראל והן במלחמתה של תורה. עוסק בתורה במקום שעוסק וסמוך ובוטח כי אם תבוא לפניו שאלה ידע להשיב עליה כראוי.

סדרי המלחמה

לפי דרכו של רבינו הנצי"ב, נוכל להמשיך את מהלך הדברים ולמצוא כענין זה בדברי הגמרא ריש מסכת ברכות (ג): על דוד המלך ודרך מלחמתו ועסק התורה שלו. וז"ל הגמרא שם: "דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, כנור היה תלוי למעלה ממטנו של דוד,

ובדרך זו דרכו כל המפרשים, מלבד הרמב"ם אשר חילקם בין המשיח הראשון - זה דוד, למשיח האחרון שמוציא חלציו.

גם רבינו האור החיים הקדוש מבאר את כל הפסוקים באופן נפלא על מלך המשיח.

כי אכן, אחר שביקר בלעם שלוש ברכות המכוונות כנגד שלוש האבות, הרי אבות - מכלל דאיכא תולדות (בבא קמא ב.), וכפי שהאבות הקדושים קמו ונתקוממו כנגד כל מבקשי רעתם, כך כל כלי שיוצר על בניהם לא יצלה, ובאחרית הימים יכניעו את כל אויביהם ויפילו לפניהם.

על כך כותב האור החיים הקדוש, כי כל הנבואה כולה כנגד מלך המשיח נאמרה. כי שני זמנים נאמרו לישראל בביאת הגאולה, האחד 'בעיתה' והשני 'אחישה'. ואם לא זכו שתבוא הגאולה ב'אחישה' - תבוא בעיתה, אשר הוא זמן רחוק ומופלג מאוד.

כנגד שני חילוקי זמנים אלו אמר הכתוב: 'אראנו ולא עתה' - היינו שאם זכו ישראל לשוב בתשובה ולעמוד במדרגה גבוהה, אז יזכו לגאולה הנראית כבר מרחוק, ואף כי 'לא עתה' ממש, מכל מקום לא ירחק היום ותבוא. אולם ישנו אופן אחר, 'אשורנו ולא קרוב' - 'שור' היא צפייה מרחוק בדבר אשר איננו נראה לעין בשר, כי עת הגאולה אינו קרוב כלל.

כוכב ושבט

והנה אמרו חז"ל (סנהדרין צח.) כי אם תבוא הגאולה בדרך 'אחישה' כשהיה ישראל ראוים לכך, אזי יגאלו בדרך פלאית מאוד, בבחינת 'וארו עם ענני שמיא'. ואמרו עוד **בוזרה הקדוש** (ח"א קיש. ח"ג ריב): שיתגלה הגאול מן השמים בנפלאות גדולות, כגון כוכב גדול שיזרח על ירושלים. אולם אם תבוא מצד הזמן, ולא בזכות מעשיהם של ישראל, אז יהיה מלך המשיח 'עני ורוכב על חמור'.

בכך מפרש האור החיים הקדוש את המשך הפסוקים, 'דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל'. 'כוכב' מורה על זריחת הגאול מן השמים כשיתבוא הגאולה ב'אחישה', ואם לאו - יקום אחד משבטי ישראל להילחם באויבי ישראל בדרך הטבע. ואף שידוע כי מדרגת 'יעקב' פחותה מדרגת 'ישראל', מפרש רבינו כי אדרבה, אם אפילו אלו שבבחינת 'יעקב' יהיו ראוים לגאולה - אז יזרח כוכב להם, אולם אם תבוא בעיתה - תבוא רק בזכות הצדיקים הנקראים 'ישראל'.

העולה מזה, כי לפי מהלך האור החיים הקדוש, דיברו כל הפסוקים רק על מלך המשיח, אלא ששני פנים ואופנים לו ולהתגלותו. אולם לפי הרמב"ם דיברו הכתובים בכפל לשונם על דוד המלך ועל מלך המשיח.

ויש לנו לעמוד ולהתבונן, האם מחלוקת יש כאן בדבר, או שמא שני המהלכים משלימים זה את זה.

דוד מלכא משיחא

ונראה לומר כאן דבר נפלא, הנוגע ביסודו לכל אחד ואחד, ובו נוכל ללמוד מדרכו בקודש של רבינו האור החיים הקדוש.

איתא בגמרא (עירובין ג): "רבינא אמר וכו', דוד גלי מסכתא, שאול לא גלי מסכתא. דוד דגלי מסכתא כתיב ביה (תהלים קיט עד) 'ראיך יראוני וישמחו', שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה (שמואל א' יד ז) 'ובכל אשר יפנה ירשיע'".

ופירש רש"י שני פירושים: פירוש ראשון, שהיה דוד מלמד ומגלה את דברי התורה לאחרים אינו משאירם ספונים אצלו, ופירוש שני שהיה מעמיק בדברים ומדקדק בסברות להבין טעמו של דבר עד שיתיישב על ליבו.

מכיון שכן, על דוד נאמר שהיו הכל שמחים עמו, כיון שהיה לומד עם אחרים ומגלה להם את טעמי המסכת, ועל ידי זה היה זוכה לכוון לאמת ולפסוק כהלכה לאסור את האסור ולהתיר את המתותר. אולם שאול המלך 'בכל אשר יפנה ירשיע', שלא היה זוכה להורות כהלכה.

בכל אשר יפנה ירשיע

וכאן בא הגאון הנצי"ב מוואלווין זצ"ל בהרחב דבר בפירוש וזאת הברכה (דברים יג א) ותמה, כי שאול המלך הראשון למלכי ישראל הוא, אשר לא פסק שבחו מפי חז"ל, ואמרו שלא נמצא בו דופי, והיאך ניתן לומר עליו שלא זכה להורות כהלכה.

ועוד קשה, כי המקור אשר הביאה הגמרא לדבר זה מן הפסוק 'ובכל אשר יפנה ירשיע', לכאורה סותר לפשוטו

מן התורה הקדושה - רק בזה יתגלה בעולם אור קדושת דוד המלך ומלך המשיח.

יראו שונאי ויבושנו

ועתה ניתנה ראש ונשובה אל דברי החפץ ה' אשר בהם חפצנו.

איתא בגמרא **במסכת שבת** (ל): "דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (תהלים פ"ו ז'): 'עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושנו' - אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, 'רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון, אמר לו, 'מחול לך'. אמר לו, 'עשה עמי אות בחיי, אמר לו, 'בחיך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע'. כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה. אמר שלמה עשרים וארבעה רגנות ולא נענה. פתח ואמר (שם כ"ד ז), 'שאו שערים ראשיכם והנשו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד, רהטו בתריה למיבלעיה, אמרו, 'מי הוא זה מלך הכבוד, אמר להו, 'ה' עוז וגבור'. חזר ואמר, 'שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד'. 'מי הוא זה מלך הכבוד ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה, ולא נענה. כיון שאמר (דה"ב י"ב א) 'ה' אלקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך' - מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחלו לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון."

לשם מה הוצרך הסימן

על פי דברי הגמרא הללו מחדש **רבינו האור החיים הקדוש** בספרו **חפץ ה'** יסוד עצום.

תחילה מקשה רבינו שם, כי אם באמת מחול לו הקדוש ברוך הוא לדוד מיד כשביקש, מדוע המתין מלידת לו סימן על כך עד לאחר מותו. ובכלל קשה לשם מה הוצרך סימן על אותה שעה כלל, והרי פשוט הוא כי לאחר מיתה נמחל לו העוון. שהרי ארבעה חילוקי כפרה ישנם (ראה יומא פ"ג), ולענין דוד המלך, הרי פשוט וברור שעשה תשובה על חטאו וכל ספר תהלים מלא מזה, וגם ביסורים נתיישר, שהרי נצטרע ששה חודשים (ראה יומא כ"ב), וכמה ימי כיפורים עברו עליו מיום שחטא עד שנפטר, ולבסוף מת, אם כן מה צורך בסימן לכפרה אחר כל אלו.

עוד מקשה החפץ ה', כי לכאורה אין לך סימן גדול מכל הניסים הגדולים אשר עשה ה' עמו גם לאחר אותו חטא, שהיה מכה שמונה מאות חלל בפעם אחת (ג'דלעיל), וכל נצחונותיו על כל אויביו, וכי כל החסדים הגדולים שעשה ה' עמו אינם סימן, ורק כניסת ארון הברית למקומו הוא הסימן.

צדיק יסוד עולם

אלא, מפרש רבינו האור החיים הקדוש כך.

ודאי ידע דוד כי חטאו נמחל לו. אמנם גם אחר כפרת העוון, אינו דומה אדם שחטא ושב בתשובה, למי שלא חטא מעולם.

על כך ביקש דוד המלך סימן מאת ה', שיראו שונאיו ויבושו אחר שיכירו בכך שהקדוש ברוך הוא אוהבו כבתחילה, ולא נותר בו שום רושם פגם כלל.

והנה, הרי עיקר טענת האויבים היתה בזה שפגם דוד המלך בענייני קדושה, הקשורים במידת היסוד. וארון הברית רומז אל מידת התפארת, היא התורה הקדושה, ואילו ההיכל שהוא מקום הארון רומז אל מידת המלכות. ונודע כי היסוד הוא המשפיע מן התפארת אל המלכות, והוא המקשר ביניהן, נמצא כי להכנסת הארון אל ההיכל נדרש צדיק גמור שאין בו שום חטא ולא שמץ חטא, ושלם הוא במידת היסוד. כי אם לא כן, אפילו אם שב בתשובה, סוף סוף אין קטיגור נעשה סיגור, ולא יוכל להשלים את מלאכת הקדוש.

מה עשה הקדוש ברוך הוא, לגודל חיבתו לדוד המלך, החשיבו כצדיק גמור. ורק אחר הזכרת זכותו של דוד נפתחו השערים ויבוא מלך הכבוד. ובוודאי אם היה נותר אצל דוד רושם ממצאות החטא, ולא היתה אהבת ה' אליו שלמה כאשר היתה בתחילה - לא היו השערים נפתחים. ובזה נודע לכל כי צדיק גמור היה דוד, ונהפכו פני שונאיו כשולי קדירה, כי הבינו שעתידים הם ליתן את הדין על מה שחשבו בו וביזו אותו.

שבע יפול צדיק וקם

והנה אמרו חז"ל **במסכת עבודה זרה** (ד) כי לא דוד ראוי לאותו מעשה שב בת שבע, ולא ישראל ראוי לחטא

העגל, אלא למה עשו, לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו 'לך אצל יחיד', ואם חטאו צבור - אומרים להו 'לכו אצל צבור'.

והמבואר מזה, כי דוד המלך בכל תהלוכות חייו ובכל אשר עבר עליו, היה למופת לבית ישראל, והורה להם את הדרך הנבצחון במלחמות על אויביהם והן במלחמת היצר. אופן לימוד התורה של דוד נתן לו את הכח לנצח את אויביו וליתן פרנסה לישראל. כל ימי חייו היו מלאים נסיונות ורצופים ביסורים ורדיפות, ורק לאחר מותו נודע לכל כי צדיק גמור הוא.

וכן הוא בכל ישראל, כי רק לעתיד לבוא ישבו הצדיקים ליהנות מזיו השכינה, ויעשה להם הקדוש ברוך הוא מחול לצדיקים אשר בו יראה לעיני כל כי אין בהם מום ולא פגם ולא שום דופי (ראה תענית לא). אולם בכלל מהלך חיי הצדיקים, ישנה גם דרכו של דוד המלך, אשר שבע יפול צדיק - וקם.

דברים אלו מתיישבים היטב עם דברי הרמב"ם, המחבר את נבואת בלעם על מלך המשיח לנבואתו על דוד המלך. כי אכן כאשר יבוא מלך המשיח וקם שבת ישראל, אז יהיה הכל נפלא מאוד, בלי שום פגם ושום לכלוך, והיו כל ישראל צדיקים גמורים, עד שיהיו מורים באצבע ואומרים (ישעיה כ"ט ט) "זֶה ה' קִנְיֵנו לוֹ נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה בְּיִשְׁעֹתָי".

ואמנם, רבינו האור החיים הקדוש פירש הכל לענין מלך המשיח, על שתי הבחינות שבו - 'בעיתה' ו'אחישה'. אך גם דבריו אלה הולכים בדרך זו, כי יום יבוא ויראו הכל את האמת, כי אין בישראל שום דופי, כפי שנראה הדבר אצל דוד המלך.

כשם שאצל דוד נעשה לבסוף יחוד גדול ונורא של התפארת עם המלכות על ידי היסוד, בהכנסת ספר התורה

תורתו של דוד היתה בחשבון סדור ובנויה לתלפיות כאריה על גבי לבנה, כאותה מסכת המסודרת מתוך הברכה העיון והראיות ממשניות וברייתות ובמחשבה מעמיקה. ואילו שאול לא גלי מסכתא, שלא היתה משנתו סדורה לו, אלא בכשרונו הגדול היה מדמה מילתא למילתא ועוקר הרים וטוחנן זה בזה עד שהיה מגיע אל פסק ההלכה מתוך ברק הסברא

להיכל - כך יהיה אצל כל ישראל.

ומעין כוחו המופלא של דוד המלך בדבר זה, מצינו בזעיר אנפין אצל בעל ההילולא, רבינו האור החיים הקדוש, שנתעצם כל ימיו כנגד כל התלאות אשר עברו עליו ויגע בכל כוחו לאוקמי שכירתא מעפרא, וכפי שכתב מקצת הדברים בהקדמת פירושו לתורה.

טוב פת חרבה

והנה, בענין מה שרצו לקבוע את פרשת בלק בקריאת שמע, נמצא מהלך נוסף בדברי הרה"ק **בעל השפת אמת זיע"א** (במדבר, בלק תרנ"ב), אשר יש בו משום השלמה וחתימה לעניינו.

ובביאור הדברים כתב בשם **זקנו הרה"ק בעל חידושי הרים זיע"א**, שהקדים את דברי המדרש (במדבר"כ יח), שם דרשו חז"ל על בלעם: "טוב פת חריבה" (משלי י"א) - טוב מנחה בלועה במשן וחריבה, 'מבית מלא בחיי ריב' - שאתה רוצה להכניס מריבה ביני ובין ישראל."

עבודה לשמה

וביאר החידושי הרים"ם, כי אומות העולם גם כאשר עובדים את ה', מוכנים לעשות כן רק בזמנים מסויימים ובמצבים המתאימים להם, וגם זאת - רק כדי להשיג את רצונם וחפצם. ומשום כך רק כאשר נוח הדבר לפי צרכם וטבעם - יכולים הם שיקיימו את דבר קדשו.

אולם איש ישראל אינו בר השוואה אליהם כלל, כי אין לו בעולמו דבר מלבד עבודת ה', על כן מיד כשניער משנתו הוא רץ לעבודת ה', וכן כששוכב על משכבו עובד הוא את ה'. בכח זה יש בו את טבע הזריזות, ומיד כשיקום - כארי

ינשוא. כי דבר זה הוא אות וסימן על כל מעשיו של כל היום כולו, שגם הם נעשים לתכלית זו - לקיים רצון ה'.

משום כך זוכים ישראל לקבל בכל יום חיות חדשה, ואינם רק מקבלים את פקדון נשמתם שהפקידו בליה, אלא כוחם ועוצמתם מתחדשת בכל יום, כארי וכלביא. ומשום כך, 'לא ישכב עד יאכל טרף' - אינם מוצאים מנוחה עד שישגו את מטרסתם דבר יום ביומו, כי כל יום יש בו מעשים מיוחדים שאי אפשר לעשותם אלא בו ביום.

בין ישראל לעמים

דבר זה - יסוד הוא בחיי כל יחיד ויחיד מישראל, אך מלבד זה יש בו כלל גדול לקורות חיי האומה הישראלית כולה. מראשית דרכם בעולם, קיבלו ישראל את התורה במסירות נפש. אולם "טוב אֲחִירֵית דָּבָר מֵרַאשִׁיתו" (קהלת ז ח), והעתיד יהיה טוב אף יותר מן ההתחלה. וזהו 'לא ישכב עד יאכל טרף' באחרית הימים, כי לא ינוחו ישראל ולא ישקטו עד שיזכו לביתא גואל צדק ולגאולה השלימה.

משום כך, סמל היהודי היא שמחתו התמידית, בכל הזמנים ובכל המצבים, בחושך - כמו באור. כי אין מעשיו ומחשבותיו תלויים במקרי העולם, אלא בעבודתו התמידית. על כן, בעבורו 'טוב פת חרבה ושלוה בה' - גם בהיות ישראל בגלות, עובדים הם את ה'.

וזה עיקר ההבדל בין ישראל לעמים, כי ישראל עושים לשם שמים, וגוי אדעתא דנפשיה עביד (ראה יבמות ק"ד), וחושב על טובת עצמו.

דברים אלו תואמים למה שהבאנו למעלה מדברי ה'קדושת לוי', כי סדר העבודה צריך להיות בהדרגה, ובתחילה האדם הוא מקבל, אולם תכלית העבודה להיות בבחינת משפיע, ליתן פרנסה לה' יתברך, זוהי עבודת ישראל, אשר עושים מעשיהם לשם שמים בעבודה תמימית וכפי שנבאר כאן.

וכפי שממשיך השפת אמת ואומר, כי בני ישראל הם כלים מיוחדים להיות עובדי ה' יתברך, כמו שאמר הכתוב (ישעיה מג כא) "עַם זֶה יִצְרָתִי לִי תִהְיֶה יְסֻפְרוּ". כי בני ישראל נבראו במיוחד לתכלית זו - לספר תהילת ה'.

ציפיה לישיעה

והנה כאמור, בפרשתנו מדבר **רבינו האור החיים הקדוש** על הגאולה ועל מלך המשיח, וביאר כי שני פרשיות זמנים הם לישראל, גאולת 'בעתה' וגאולת 'אחישה'. ולמעלה חיברנו דבריו עם דעת **הרמב"ם** הדורש את פסוקי הפרשה על דוד המלך ומלך המשיח, ששניהם נרמזו בדברי בלעם, וביארו כי עולים דבריו בקנה אחד עם דברי האור החיים הקדוש.

ואכן, כל הלומד ולו מעט בספרו של רבינו, לא יוכל שלא להבחין בכיסופיו העצומים לגאולתו של ישראל, אשר עוסק בה בספרו בהרבה מקומות עד אין מספר. אם כן, כאשר מדברים על אודות שגב קדושתו של רבינו - מדברים על הגאולה.

מקודש מקודש

להשגות נפלאות זכתה אותה בשמה גדולה אשר כל עם בני ישראל מאוחד סביבה, וכל העם עונים אחר הספרים שחיבר רבינו מקודש מקודש, וניאותים לאורו הגדול, כי כל אחד יוכל לראות כיצד על ידי העסק בתורתו של רבינו יזכה לשוב בתשובה ולהידבק בה, וזאת משום שרבינו עצמו היה דבוק בשכינה תמיד, והשפיע מרוחו הגדולה על הלומדים בספרו.

לא לחינם נתאמצו כוחות הרע בכל מאודם כדי להפסיק את רבינו מעבודתו בקודש, כי היה כולו לשם שמים ולמען תיקון השכינה. גם **רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א** ביקש לפגוש בו, אך לא נסתייעא מילתא והוחמצה השעה. וכפי שהובא בספרה"ק **נתיב מצוותיך** (נתיב אמונה שבייל א' אות ט') **להרה"ק מקאמרא זיע"א**, שאמר הבעל שם טוב כי הוא נפש דוד דאצילות האור החיים הקדוש הוא רוח דוד דאצילות, ואם יודמנו לפונדק אחד יוכלו להביא את נשמת המשיח - נשמה דדוד דאצילות.

אם כן, כאשר לומדים אנו את תורת רבינו העוסק בעניני הגאולה, ודאי זוכים בזה לקירוב הגאולה.

הבה נשתדל לעסוק בתורת קדשו, אשר היא תורת הגאולה, ובזה נזכה במהרה לראות בעינינו את הגאולה השלימה בקרוב ובמהרה ונאמר אמן.